

MIASTA

kujawsko-pomorskie

prof. dr hab.
Daniela Szymańska
Zakład Studiów
Miejskich i Rekreacji
Instytutu Geografii
Uniwersytetu
Mikołaja Kopernika
w Toruniu

Hanna Michniewicz
Zakład Studiów
Miejskich i Rekreacji
Instytutu Geografii
Uniwersytetu
Mikołaja Kopernika
w Toruniu

Niniejszy artykuł jest próbą przedstawienia procesu tercjalizacji (serwicyzacji rozumianej jako wzrost udziału pracujących w usługach) na przykładzie miast województwa kujawsko-pomorskiego w ostatniej dekadzie XX wieku (w latach 1987-2000).

Proces transformacji ustrojowej i wprowadzenie wolnego rynku w Polsce, po 1989 roku, spowodował widoczne zmiany zarówno na płaszczyźnie ekonomicznej, i społecznej.

Jednym z przejawów tych zmian jest niewątpliwie tercjalizacja (serwicyzacja) polskich miast w sferze wytwarzania PKB, w sferze konsumpcji usług, w sferze zatrudnienia oraz w strukturze pracujących.

W Polsce badania nad sektorem usług zostały zapoczątkowane jeszcze w okresie gospodarki centralnie planowanej, przy czym stosunkowo niewielu badaczy zagadnienie to ujmowało w sposób kompleksowy. Związane to było z jednej strony ze stosunkowo słabą dostępnością materiałów (niekiedy niepewnych), z drugiej natomiast ze słabym wyposażeniem w aparaturę przetwarzającą tysiące danych (słabej komputeryzacji i programowania).

Już w 1978 roku zwrócono uwagę, że usługi w Polsce występują głównie w miastach, ale i one nie miały dużego nasycenia usługami, bowiem Polska urbanizacja w okresie PRL miała industrialny charakter, z niedoborem sektora usługowego, (Jerczyński M., 1977; Szymańska D., 2002).

Na miejskość sektora usług wskazał R. Domański, który przytaczając wyniki prac E. Nowosielskiej z połowy lat sześćdziesiątych XX wieku podkreślał, że w 1965 roku zatrudnienie w usługach w Polsce w 80% koncentrowało się w miastach. Przy czym widoczne były już wtedy pewne obszary o niedoborach, bądź nadwyżkach usług. Zauważalną stawała się również tendencja do rozwoju sektora usług wyższego rzędu (Domański, 1977, s.244-245).

Warto tu nadmienić, że autorki pojmują serwicyzację jako proces wielowymiarowy. Pierwszy związany jest ze zwiększającą się rolą usług w tworzeniu PKB (serwicyzacja wytwarzania), drugi wymiar wiąże się ze stałym wzrostem konsumpcji usług i zwiększeniem się jej udziału w całościowej, globalnej, ogólnej konsumpcji danego gospodarstwa domowego i całego

społeczeństwa (serwicyzacja konsumpcji) i trzeci wymiar związany jest ze zwiększającym się zatrudnieniem w sektorze usługowym i ciągle zwiększającą się liczbą pracujących w usługach (serwicyzacja pracy, zatrudnienia).

W odniesieniu do serwicyzacji wytwarzania PKB, warto nadmienić, że w najbardziej rozwiniętych krajach świata prawie 70-75% PKB powstaje w sferze usług, udział sektora przemysłowego wynosi 20 do 25%, zaś rolnego około 5%. W Stanach Zjednoczonych udział usług w tworzeniu PKB wynosi 80% (2001), w wielkiej Brytanii 74% (2001), we Francji 71% (2002), a w Japonii i Niemczech po 68% (2001), w Polsce w 2001 roku usługi w PKB stanowiły 61% (www.cia). Serwicyzacja występuje również w krajach Europy Wschodniej – np. w Rosji z ogólnej wielkości Produktu Krajowego Brutto, wytworzonego w tym kraju w 1998 roku, produkcja towarów stanowiła 39,9% (w 1990 roku ponad 60% Produktu Krajowego Brutto), produkcja usług zaś 52,7%. A zatem po raz pierwszy w historii Rosji usługi dawały ponad 50% w wytworzeniu PKB (Ekonomicheskaya..., 2001).

W odniesieniu do struktury konsumpcji z badań przeprowadzonych przez Czesława Bywalca wynika, że struktura konsumpcji społeczeństwa polskiego wskazuje, iż dominującą tendencją w tej dziedzinie była swoista industrializacja konsumpcji (a więc zjawisko charakterystyczne przede wszystkim dla drugiej fazy rozwoju konsumpcji). Uzasadnienie zjawiska powolnej serwicy-

